

KÖLTÉSZETEM HÁROM KORSZAKA

EDVARD KOCBEK

Amióta azon az oldalon vagyok, már régóta, hosszú ideje, nagyon világosan emlékszem költőiségem kezdeteire. A sötét és remegő késő őszben, amikor az asszonyok kendőt kötnek a fejükre, s a fenyves susogása hullámszik, mint a tenger, tizenhét éves koromban megrészegülten beleszerettem a földbe, olyannyira, hogy feltéptem szűzhártyáját, és mint Püthia, papírra vettem kábító füstjeinek üzenetét. Így fogant meg a költészetem, és vele három korszakon át ismételttem meg a kozmogóniát.

Első költői igazságom a világról szóló igazság volt. A vers ördöge akkor a természet erőiben rejtőzködött, és varázslatos hangulataival kedvére kínozta. A létezés ezúttal szelíd volt és pogánymód istenfélő, mégis, az élet, bőségének és múlhatatlanságának felismerésében, régi törvényei között fuldokoltam. Egyé váltam a természettel. Megmutatta nekem, hogy létezik és beszél, mielőtt az ember megszólalna, hogy benne a költőiség otthon van, tehát nemcsak az ő jelentkezése után lép elő. A versek feltárták előttem a világ tárgyait, a sok használatlótól otthonossá lett és mégis félelmetes, ősrégi tárgyakat. Első kötetem, a *Zemlja* (Föld) című, a biztonságot és emberi világosságot fejezte ki. Az ihlet és a képzelet a Genézis műve volt, velük ismertem fel a jelképeket és a beszéd feloldhatóságát. Ljubljanában fiatal költőtársaim, akik már a történelem szolgálatában álltak, gyanús kívülről néztek. Én viszont az elején kezdtem, és soha le nem jegyzett kódexek rejtjeleit fejtettem meg. A vi-

Edvard Kocbek (1904. szeptember 27.—1981. november 3.) Sv. Jurij ob Ščovmiceben született, Ljutomer közelében. Mariborban érettségizett, majd Ljubljanában, Berlinben, Lyonban és Párizsban tanult. Gimnáziumi tanár volt. 1941-ben a szlovén Felszabadító Front alapítói között van. *Strah i pogum* (Félelem és bátorság) című novellás kötete 1951-ben jelent meg. Ugyanebben az évben nyugdíjaztatták. A modern szlovén költészet egyik legjelentősebb alkotója. Az expresszionizmus jegyében született költészetét a kereszténység elvei hatották át. Első verseskötete, a *Zemlja* (Föld), 1934-ben jelent meg, a második *Groza* (Rettenet) címen 1963-ban, a harmadik *Poročilo* (Híradás) 1969-ben, majd *Zerjavica* (Parázs) címen a negyedik 1974-ben. Összegyűjtött verseinek kötetét *Zbrane pesmi* (Összegyűjtött versek) címen 1977-ben adták ki. Esszéket és tanulmányokat is írt. Életművében jelentős helyet foglalnak el

lág utolsó napjait élte, mindennek, ami létezett, még neve volt, és ami megszólítottott, ünnepélyesen és szertartásosan válaszolt a hívásra. Minden érzékemmel dicsőítettem a földet, szelek, csendek és varázslatok között ünnepeltem a teremtményeit. Többet éltem át, mint amennyit ki-mondhattam. Felcsigáztam és szorosan átöleltem, ő viszont melán védekezett a túl éles keretek és formák szorításában. Végtelenségében majdhogynem eltévedtem. A káosz rend volt, és a rend újra zűrzavar. Ezért feldúltam a verssorokat és a rímeket, a ritmussal való játszadozással pedig megharagítottam Župančičot. Nem lehetett visszafogni a búcsúzó természet bőségét. És amíg arra várt, hogy valaki isten módjára megnevezi és feloldja, éppen azon a helyen, ahol nem ismeri önmagát, váratlanul felfedeztem elvesztségét, és meghallottam segélykiáltását. Valami rejtélyes vezedelem közeledett feléje, tárgyait félelem járta át: sunt lacrimae rerum. Kezdetben ezt himnuszokba rejtettem, most felismertem a szerencsétlenségét, és mint emberi boldogtalanságot éltem át.

Történelmi kataklizmaként kellett megélnem, mint két antagonisztikus erő megütközését. A teljesség világa kizárja a világ teljességét. A történelem a kettősségek közé szorult, az ember már nem látott kiutat. Felismerte, hogy a többé nem létező teljesség két részének egyikéhez tartozik. A részek viszont tagadták egymást, és külön-külön mint teljesség léptek fel, így az egész egyidőben megosztódott és megkettőződött. Számomra sem volt már kiút, ezért a föld minden dolgával a harcosok közé mentem. Itt vette kezdetét költőiségnek nevezett teljességem második korszaka. A költőiség sohasem megoldott, szemmel látható, sors nélküli kategória, ezért mindig próbára kell tenni. Most még külön igazságot is mondott: a világon a legbiztonságosabbat fenyegeti a legnagyobb veszély, az elveszett viszont hallgat e kivételeztségében. Lidércmódra értünk be akkor. A döntő pillanat előtt felkészültünk az igazi játékra, amelyet még senki sem játszott közülünk, tudtuk önmagunkról és másokról, hogy utoljára kell szépnek lennünk és fiatalnak és tisztának és azonosnak önmagunkkal, mert ami előttünk állt, éppen ilyeneknek akart bennünket a szörnnyű ütközetre. Második kötetem, a *Groza* (Rettenet) a minden irányba kiterjedő ütközetről szól; a mindent vagy semmit alapján vívtam a harcokat. És, lám, amíg jelentéktelen sorsomba szűkülten az álom kapillárisaiból és a szellem levegőjéből a megvál-

a népfelzabardító háborúban írt naplói, amelyekben — Antun Slodnjak szerint — „az ember alkotómunkájába, a személyiség sérthetlenségébe és a szabadsághoz való elidegeníthetetlen jogába vetett hit művészi, politikai és világnézeti vallomássá fejlesztette az egyszerű naplójegyzet műfaját”. Utolsó könyve, a *Sobodni misleci* (Szabadgondolkodók) című tanulmány- és esszékötetet 1981-ben jelent meg.

Verseiből a *Híd* 1964 decemberi számában, Ács Károly fordításában egy 15 versből álló válogatást közölt. A *Napiaink éneke* (szerk.: Ács Károly) című antológiában és más fordításgyűjteményekben jelentek meg még versei magyar nyelven.

tást reméltem, létezésemet mint megsemmisíthetetlen bőséget éltem meg. Lucidus elégedettségemben, ami sohasem szakított el felebarátaimtól és a közösségtől, az új költőiséggel legyőztem a vegetatív árulást. Partizánfrámban máig visszakívánt képességgel törekedtem a kifejezés integritására, tömörségére, harmóniájára és drámaiságára, de mindenekelőtt az egyszerűsége és a tiszta vallomásosságra. Kozmogóniámban eljutottam a történelemig és az emberig. Teljesen belém költözött az ember, méretei feszítették, rákényszerített, hogy teljesen pőrére vetkezzek és azonosuljak vele; minden segítség nélkül felismertem megmentést hozó elvezettségét. Így készültem fel az új találkozásra.

Ma az emberi sors princípiumai annyira elszakadtak egymástól, hogy a költő feladata pillanatok alatt Sziszüphosz büntetésévé alakult át. Tegnap még tudtuk, hogy mi a költészet, ma már nem tudjuk. A természet többé nem természet, az ember többé nem ember, és a titokzatosság sem látható az ember mértékei szerint. Az új emberi identitásig a mai pszeudoidentitás elidegenültségén át vezet az út. „A folyók a tengerből erednek”, mondja Hölderlin. Igaz, a folyók a sötét és súlyos földből törnek napvilágra, és partjaikon emberek élnek; mégis, valószínű forrásuk a felhőkben van. A költőiség új körforgást sejtet, a föld és az ember együtt kiáltanak segítségért. A létezés és a beszéd új dimenziói felé fordulunk. Új szabadság nyílik meg előttünk, többé már nem a megismerés törvényszerűségeiben, ahogyan az erőszakos okoskodás tanította, hanem az önmagunkkal való végtelen kreatív rendelkezés megérezésében. Minél hatalmasabb az alkalmazkodás civilizációja, annál erőteljesebb az exodus belőle. Kezdetét veszi költőiségem harmadik korszaka. Az eddigi költőiség nemcsak a mindent redukálni kívánó tudománnyal és a mindent reprodukálni igyekvő technikával áll szemben, hanem szembekerült a saját történetével is, amelyben túl sokáig tartott az érzékelés és tudatosítás, az ünneplés és hit időszaka. Minden létező újra ősmagzat lesz, és képessé válik az újbóli megnevezésre. Az euklideszi konvenciók elvesztik értéküket, a világ újra feltárja magát, az ember mind hatalmasabb, amit válságainak káosza alapján lehet megítélni. A feltétlenélküliség új formája jelentkezik, ami nyugtalanító játékosságban nyilvánul meg. Ezt fejezi ki harmadik és utolsó verskötetem, a *Poročilo* (Híradás) című. A költői dekohézió mutatkozik meg ebben a kötetben, amellyel az új felismerésekben, viszonylatokban és eseményekben vállalkok részt. Üzeneteimet többé nem rendelem alá semmiféle akribiának, a türelmetlenség kifejezései inkább, ahogyan Broch Vergiliusa mondja: „Türelmetlen voltam a megismerésben... és mindent meg akartam írni... mert csak ez költői...” Valami hirtelent, sürgőst, félelmetest, megállíthatatlant tárok fel. A nagy mutáció közeledik, amire nemcsak a tudósok, futurologusok és jóskok várnak, hanem mindannyiuk előtt a költők. Ha bárhol feltárja magát és elterjed a fizikai igazság, fölötte mindig a költői ihlet fjai szállnak el.